

Cerro Rico / Potosí / Bolívie

4 782 m n. m.

19° 37' 8" j. š., 65° 44' 59" z. d.

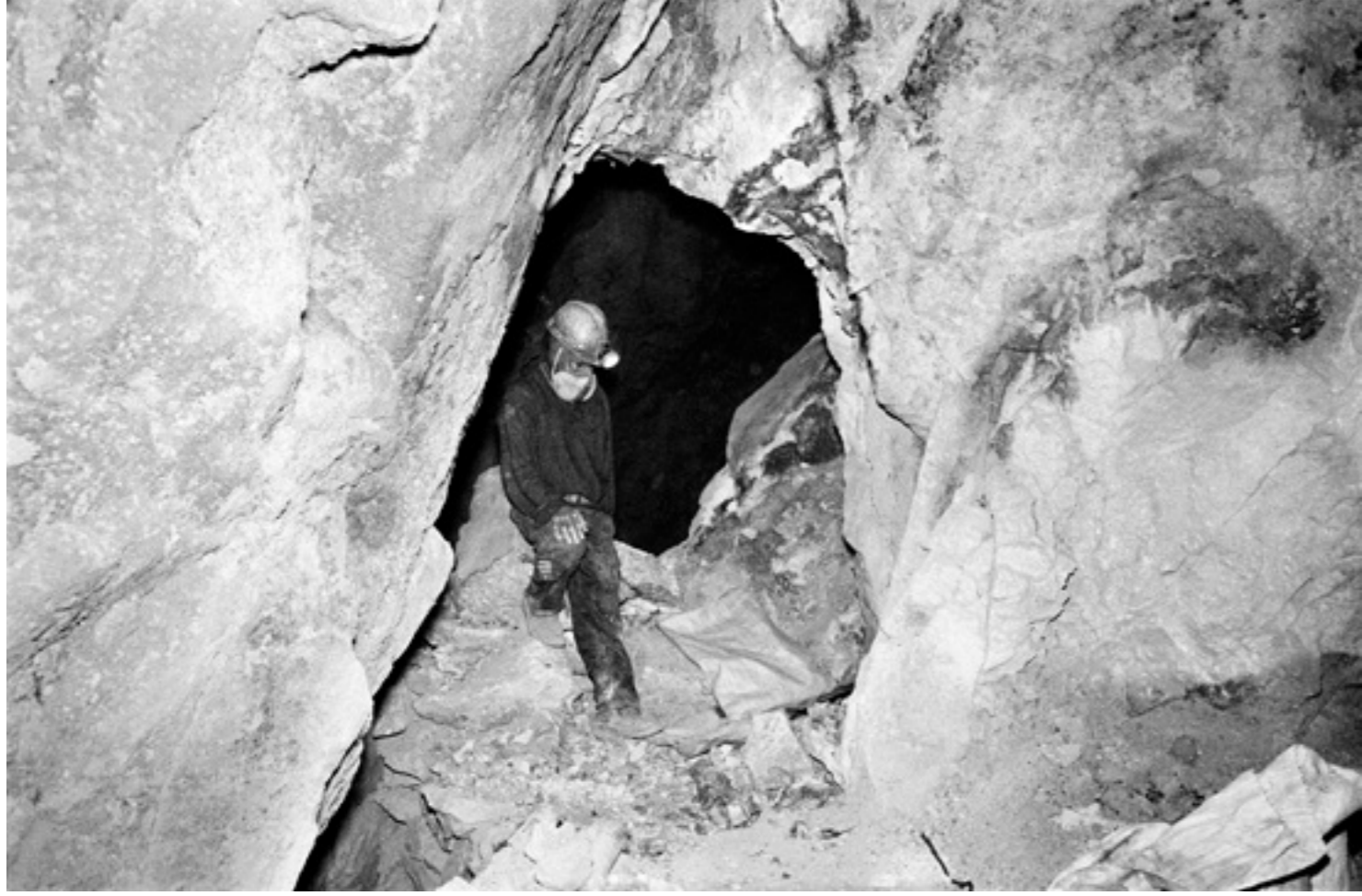

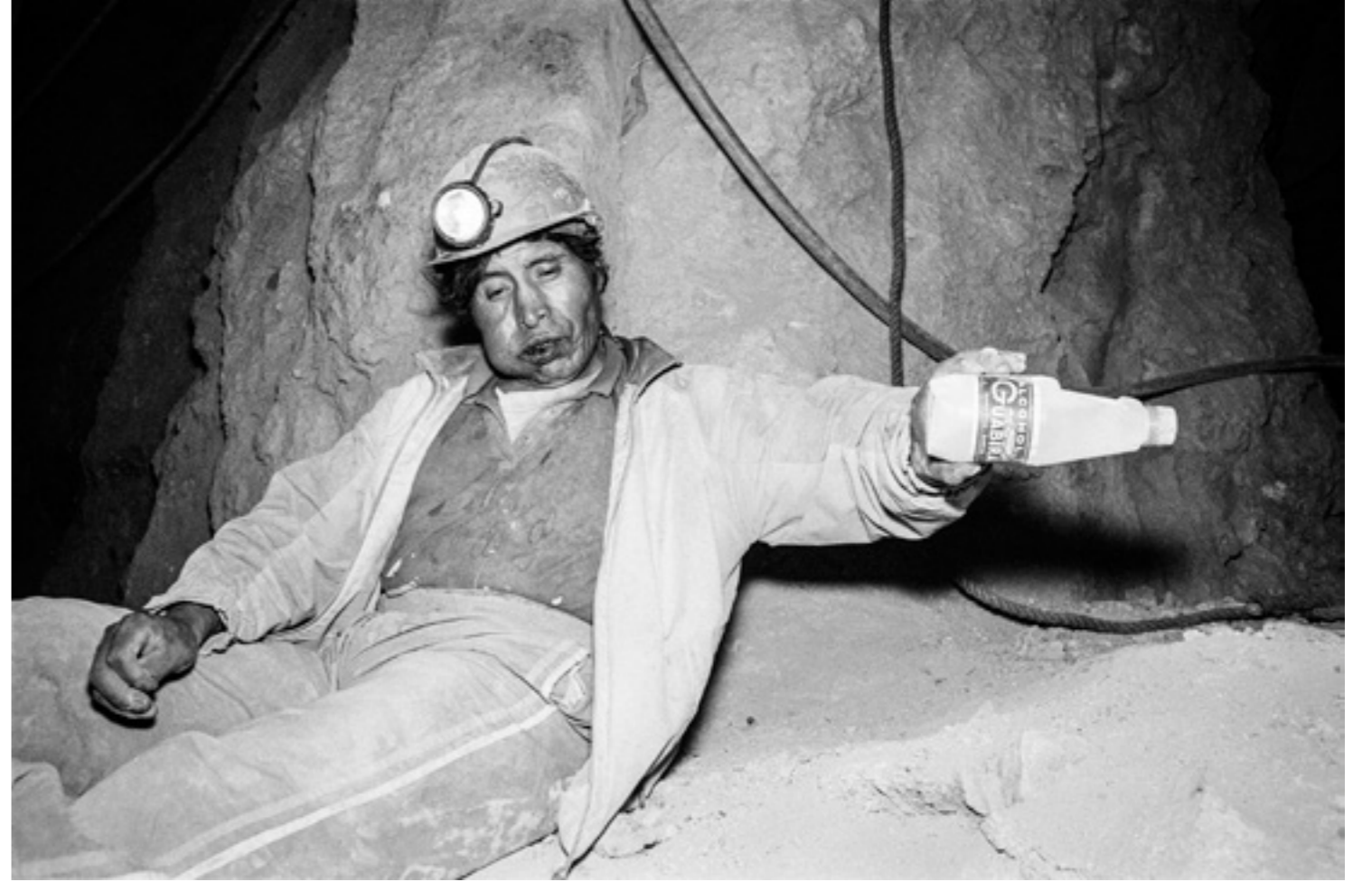

Pověst říká, že nezměrné bohatství bolívijské hory Cerro Rico („Bohatý vrch“) bylo objeveno ještě před příchodem španělských conquistadorů za vlády inckého náčelníka Huyany Cápace (1464/1468–1527). Byl to on, který jako první rozhodl o těžbě drahých kovů v hoře, jež tehdy ještě nesla jméno Sumaj Orcko. Avšak jen co domorodí kopáči poprvé zabořili své lopaty a krumpáče do stříbrných žil bohatého vrchu, srazil je na kolena mocný hlas vycházející z hlubin hory, který jim pravil: „Tato bohatství nejsou určena vám, bůh je vyhradil pro ty, kdož přijdou zdaleka.“ Zděšení indiáni se rozutekli a i Cápac horu v posvátné úctě opustil, leč až poté, co ji přejmenoval na „Potojsí“ (v řeči quechua to znamená „Ten, který hřmí“).

Španělští dobyvatelé horu objevili roku 1545. Dlouho zřejmě nepochybovali o tom, že ono proroctví hovořilo právě o nich. Ihned na úpatí hory založili město Potosí a tím se začalo období masivní těžby v největším stříbrném dole světa, která v dějinách lidstva neměla nikde jinde obdoby. Stříbrné žíly Cerra Rica byly tak štědré, že sláva a bohatství města Potosí rostly nebývalou rychlostí: již 28 let po jeho založení patřilo k jedněm z největších a nejbohatších měst na světě (tou dobou mělo kolem 120 tisíc obyvatel, což znamenalo město srovnatelné s tehdejším Londýnem a větší než třeba Madrid, Řím či Paříž). Město se topilo v přepychu – začátkem XVII. století se již honosilo 36 bohatě zdobenými kostely, kolem nichž byla dokonce časem vytrhána kamenná dlažba, aby byla posléze nahrazena dlaždicemi stříbrnými. Říká se (patrně s trochou nadsázky), že v Potosí měli i koně podkovy ze stříbra. Pravdivost tohoto tvrzení by se dnes dala ověřit asi jen stěží, oficiální záznamy však udávají, že v letech 1503–1660 bylo z Ameriky jen do Španělska (což ovšem zdaleka nebyla jediná vývozní destinace) vyvezeno 16 miliónů kilogramů stříbra,

tj. třikrát víc, než kolik činily veškeré zásoby stříbra v celé Evropě. A Cerro Rico mělo od svého znovunalezení na těchto číslech zcela dominantní podíl. Ba co víc, produkce stříbra této bolívijské provincie se do značné míry stala základem hospodářského rozkvětu celé Evropy a ve své podstatě umožnila rozvoj průmyslové a kapitalistické společnosti. Španělsko totiž v této době dlužilo evropským mocnostem značné obnosy peněz, bylo proto jen jakýmsi meziskladem na cestě stříbra k věřitelům do Říma, do Německa, do Francie... Drahé kovy amerického původu se tak staly důležitým prostředkem pro prvotní akumulaci kapitálu, který od středověku umožnil zrod nové historické etapy ve světovém hospodářském vývinu – éry kapitalistické výroby.

Hospodářský rozvoj Evropy byl ovšem vykoupěn řekami krve původního indiánského obyvatelstva amerického kontinentu. Cerro Rico mělo jen za 300 let od započetí těžby na svědomí 8 miliónů životů nejen z řad indiánů, ale i z řad afrických černochů, kteří byli později přes oceán dováženi kvůli vzrůstajícímu nedostatku pracovních sil. I proto se ještě dnes mezi současnými kovkopy vrchu přezdívá „hora, která žere lidi“. Indiáni bývali do Potosí násilím odvléčeni z celého širého kraje a následně nuceni k pracím v naprosto nelidských podmínkách. Příčiny tak vysoké úmrtnosti byly mnohé: častá zranění a závaly v dolech, jedovaté plyny v šachtách, velké teplotní rozdíly při cestě z mrazivého podnebí na povrchu hory do extrémního vedra a vlhka v jejím nitru, kontakt s jedovatou rtutí při amalgamací (proces separace stříbra od rudy), dýchání zplodin z 6500 olbřímích vater, hořících kolem dokola hory k tavení surového stříbra atd. Španělský panovník Filip III. tuto genocidu zřejmě nemohl již déle trpět, a tak v roce 1601 zakázal dekretem nucené práce v dolech. Současně však vydal tajné pokyny, aby se v nich pokračovalo pro případ, že by vydání dekretu mělo za následek snížení produkce stříbra...

Přesto, že se svého času Cerro Rico mohlo zdát bezedným, prokopali se horníci na jeho stříbrné dno již na začátku XIX. století. Drahý kov byl zcela vytěžen a Potosí upadalo stejnou rychlostí, s jakou na svém počátku stoupalo k výšinám. Dnes je z něj jen chudé město v jedné z nejchudších zemí celého kontinentu. Město, které dalo světu vše a samo nemá nic. Někdejší lesk a slávu v Potosí kromě několika rozpadajících se kostelů již mnohé nepřipomíná. Absence stříbra však nepřinesla konec těžby. Dnes je stále aktivních asi 500 šachet, v nichž pracuje kolem 15 tisíc horníků hledajících vedle sporých zbytků stříbra také kovy, které se v XVI. století zahazovaly jako druhořadé (zinek, cín, olovo a další). Každý den je z hory vytaženo na 3000 tun horniny. Technologie těžby ani životní podmínky horníků však od dob španělské nadvlády neprodělaly velké změny.

Hlavní slovo má stále kladivo a majzlík, pytel plný horniny na zádech a vozík o výkonu 3 mužské síly. Také úmrtnost je stále extrémně vysoká. Málokterý kopáč se dožije více než 40 let. Pokud se mu nestane osudným pracovní úraz v důsledku téměř naprosté absence jakékoliv bezpečnosti práce, může si být jist, že ho dříve či později odrovná plicní silikóza – nevyhnutelný následek celoživotního dýchání jemného křemičitého prachu v šachtách. I v současnosti v Potosí přibývá každý měsíc kolem deseti vdov po hornících, které se na „bohatém vrchu“ ocitají bez prostředků a často se svými potomky žijí přímo v blízkosti vchodů do jednotlivých šachet. Děti pak nemají mnoho jiných možností, než v útlém věku taktéž začít pracovat v dolech. Bolívijské zákony umožňují dětem výdělečnou činnost od 10 let věku, nikoliv však v těžebním průmyslu, kde je práce příliš nebezpečná. Kontroly dodržování těchto nařízení však v podstatě neexistují.

Vedle katolické víry, která byla původnímu indiánskému obyvatelstvu evropskými misionáři po staletí velmi násilně vštěpována, si horníci v Potosí vytvořili ještě jednoho boha, který jim pomáhá snášet útrapy nelehkého života. Je jím „El Tío“ („Strejda“), jakýsi protipól křesťanského boha. Je určitou manifestací složitého vztahu mezi horou a člověkem. Není ani hodný, ani zlý. Je takový jako hora sama – schopný přinést bohatství či smrt. To on je zodpovědný za všechny „podzemní záležitosti“. A pokud se chtějí horníci ve zdraví dostat zpět na zemský povrch, musejí si ho předcházet. Každý důl má tak svou sochu El Tía (nápadně připomínající d'ábla), kterou je třeba zahrnovat obětinami v podobě alkoholu, tabáku, listů koky a lamí krve. Hornická komunita si tedy vytvořila jakousi svěbytnou formu polyteismu: jakmile horník vstoupí do nitra hory, klaní se satanovi, po návratu na povrch je z něj však opět dobrý katolík.

© Čeněk Folk

FAMU 2016